

KOCA SİNAN

Nisan 2010 tarihi, Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik mimarisini temsil eden eşsiz ustanın, Koca Sinan'ın 422. ölüm yılı... (1)

Cihan İmparatorluğu Osmanlı'nın en görkemli dönemini, gücünü yansıtan, adeta sonsuza kadar direnecek olan soylu yapılarını inşa eden mimarının, Koca Sinan'ın yaşama veda edişinin dört yüz yirmi ikinci yılı...

Alçakgönüllülük, sağduyu, mantık, akıl, yaratıcı zekânın birlikteliğinin örneği olan Koca Sinan'ın, Osmanlı İmparatorluğu'nda varlıklarını koruyan Grek, Roma, Bizans uygarlıklarını özümseyerek klasik bir mimari yaratan bilgenin dünyadan ayrılışının dört yüz yirmi ikinci yılı...

Duru, yalın, dolgun kitleler üzerinde dengelenen ana kubbe ve kubbecikler dizgesini kuran, mühendislik yeteneğiyle mimarlık zarafetini bütünleştiren büyük ustasının alçakgönüllü kabrine çekilişinin dört yüz yirmi ikinci yılı...

Ulu Süleymaniye Camisi'ne Haliç sırtlarında en etkili yeri seçerek günün her anında İstanbul halkına mimarisinin özgün, etkin kitlesini sunan bir yaratıcının garip dünyadan göçüşünün dört yüz yirmi ikinci yılı... (2)

Tanrıya yakarışı ifade eden Selimiye Camisi'nin görkemli, anıtsal kitlesini bütünüyle yaratan büyük, eşsiz bir yeteneğin, mimarın çileli mesleğinden ayrılışının dört yüz yirmi ikinci yılı...

Koca Sinan'ın görkemli ve en yalın imparatorluk yapılarının söylemlerine yansıyan, alçakgönüllü kişiliği, kimliği, erdemliliği, soyluluğudur. Edirne Selimiye Camisi ile Üsküdar Şemsi Paşa Külliyesi, Tophane Kılıç Ali Paşa Camisi ve külliyesi, Kadırga Sokollu Mehmet Paşa Camisi bu tanımı doğrulayan örneklerdir. Her biri birer başyapıttır...

Sinan'ın en yalın, etkili, masif yapısı, sanırım Ayasofya Hamamı'dır. (3) Ayasofya Hamamı klasik değerleri, nitelikleriyle olağanüstü, olağandışı bir yapıdır. Çok çok özel etkin masif mimarisi, kitlesel farklılıklar, farklılıklar arası kurulu olan denge, geçişlerle sağlanan bütünlüğüyle de eşsizdir.

Ayrıca Koca Sinan'ın inşa ettiği külliyelerin vaziyet planlarının kurguları, kurgulardaki kitleler, kitle lekelerinin işlevselliklere göre oluşan hiyerarşik konumları mimarın olgunluğu, deneyimi kişiliğini yansıtmaktadır, özeldir, özelliğidir...

Kadırga Sokollu Mehmet Paşa'nın iç-dış mekânsal kurguları, avluya giriş, geçişte değişik mekânsal algılamalar, Eyüp Zal Mahmud Paşa Külliyesi'nin doğal zeminle olan uyumu, sınırlı alanda akılcı dış mekân zenginlikleri için kotların ustalıklı kullanımları şaşırtıcı örneklerdir...

Koca Sinan'ın özelliklerindendi; yapısal sistemde tutarlılık, yatay ve düşey kurguda bütünlük. O bütünlüktü zamanın etkilerine, doğanın olumsuz koşullarına, depremlere direnen. Yine o bütünlüktü, yalın, soylu, güçlü mimari ifadeleri yaratan...

Köprüler, su kanalları, kemerleri, su terazileri inşa eden Koca Sinan, mimar olduğu kadar da bilgili, deneyimli üstün yetenekli bir inşaat mühendisiydi; Osmanlı İmparatorluğu'nun gücünü yansıtan, yapıtlarıyla imparatorluğu yüceltip taçlandıran üstün niteliklere sahip yaratıcı bir mimar, eşsiz usta, ölümsüz bir tarihi kişilikti...

Sanırım 1950 yılı ilkbahar sabahlarından biriydi. O sabah, unutulmayan bir sabahtı benim için. İlk kez Süleymaniye Camisi'ni günün ilk ışıklarında görecektim, gergindim. Karaltılı Cihangir Parkı'nda günün ışımasını beklemiş, fazla sabredemeyip aceleci, canlı adımlarla çekim alanı, Süleymaniye Camisi'ne yürümüşüm. Yürüyüşüm zindeydi. Gün doğumuna doğru Haliç / Altın Boynuz'u seyrederek Galata Köprüsü'nü geçiş büyük bir keyifti. Ulu Cami'ye biran evvel ulaşmalı, kuzey terasından günün doğuş anını, sabahın kızıl ışınları altında İstanbul'u, Süleymaniye Camisi'ni görmeliydim... Caminin kuzey terasına vardığımda, güneşin ilk kızıl ışınlarının aydınlattığı eşsiz İstanbul'u, İstanbul'un henüz dokunulmamış olan semtleri, Haliç, Beyoğlu, Boğaziçi'ni doyumsuz bakışlarımla seyretmiş, kucaklamıştım...

Alacakaranlıkta cami avlusu, son cemaat yeri, cami içinin o çok özel mistik ortamında saygılı, suskun insanlarla birlikteydim... Ana kubbe ve kubbeciklerde yankılanan sözcüklerin anlamı, sözcüklerin neler içerdiği benim için o an galiba belirsizdi. Önemli olanlar, önceliklerim başkaydı.

Sade "insanda bu duyarlılıkları hazırlayan neler olabilir?" diye kendi kendime soruyordum. Sözkonusu duyarlılıkları hazırlayan, yüzyıllarca nesillerin vicdanlarıyla ruhlarında o çok özel ürpertiye yaratan gizemleri, mistik ortamı kavramaktı isteğim.

"O çok özel ürpertiye, çekiciliği, mistik ortamı hazırlayan ya da yaratanın Mimar Koca Sinan'ın dehası olmalı" diyordum...

Prof. Orhan Şahinler